

Ks. dr hab. Grzegorz Chojnacki, prof. US
Katedra Teologii Systematycznej
Instytut Nauk Teologicznych
Wydział Teologiczny
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja
rozprawy doktorskiej mgr Marii Janowskiej
Tożsamość i misja Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu
napisana pod kierunkiem
ks. prof. dra hab. Wojciecha Cichosza

1. Zarys problematyki badawczej

Rozprawa doktorska pani mgr Marii Janowskiej [dalej Doktorantki, Autorki lub M. J.] została przygotowana pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Wojciecha Cichosza w dyscyplinie nauk teologicznych w zakresie badań z metodologii dydaktyczno-naukowej, w obszarze historii nauki, filozofii nauki i teologii nauki. Wszystkie trzy historie należą do stosunkowo młodych dyscyplin uprawianych w świecie akademickim, które badają tworzenie się, rozwój i metodologię wyspecjalizowanych nauk w poszczególnych dziedzinach wiedzy. Trudność uprawiania historii, filozofii i teologii nauki, zarazem sztuka naukowca polega na łączeniu dwóch rodzajów kompetencji – orientacji w danej dyscyplinie naukowej i umiejętności historyka. Wybrany przez Doktorantkę problem badawczy ma charakter interdyscyplinarny, leżący na pograniczu nauk humanistycznych i teologicznych, gdyż po raz pierwszy tak kompleksowo i całościowo dokonano eksplikacji powstania, rozwoju i teleologii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Do chwili obecnej wydano kilka opracowań i artykułów prezentujących WT UMK, ich autorzy to przede wszystkim pracownicy i osoby ściśle związane z Wydziałem. Należy tu wymienić: z okazji 10-lecia istnienia WT UMK publikacja pt. *10 lat w służbie Bogu i ludziom. Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (2001-2011)* pod red. ks. Dariusza Zagórskiego i s. Żanety Sztylc, która obejmuje najważniejsze wydarzenia z lat 2001-2011 oraz zeszyt 18 czasopisma „Teologia i Człowiek”; w Księdze Pamiątkowej *Jubileusz Diecezji Toruńskiej. Spojrzenie w przeszłość i w przyszłość*, wydanej w 2017 roku, artykuł ks. Dariusza Koteckiego *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu*; rozdział w monografii zbiorowej autorstwa ks. Jerzego Bagrowicza, ks. Jana Perszona, ks. Dariusza Koteckiego *Wydział Teologiczny, w: Fides quaerens intellectum. Wiara poszukująca zrozumienia*, red. Jerzy Bagrowicz, Mirosław Mróz; w czasopiśmie „Teologia i Człowiek” (2004, nr 4) 15 artykuły ks. Mirosława Mroza *Znaczenie utworzenia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Potrzeba nauczania teologii na uniwersytecie*, oraz w numerze 5 z 2005 roku artykuł *Dążeniem uczonego jest... szukanie we wszystkim prawdy. Mikołaj Kopernik i próba zrozumienia jego teologii*; o Wydziale i jego pierwszym Wielkim Kanclerzu rozdział autorstwa ks. Wojciecha Cichosza *Posłowie/Afterword, Spes mea unica. Miscellanea offerta a Sua Ecc. Mons. Andrzej W. Suski, primo vescovo della diocesi di Toruń in occasione del suo 80° genetliaco*, cur. M. Sodi, D. Brzeziński, EDUSC 2023, p. 397-399/401-403.

Warto też podkreślić następujące publikacje Czesława Rychlickiego *Struktury i kadra naukowo-dydaktyczna na wydziałach nauk kościelnych w Polsce* (Płock 2004), *Rola i aktualne zadania Wydziałów Teologicznych w Polsce, miejsce i rola teologii w formacji chrześcijańskiej* („Teologia i Człowiek” 2003, nr 1), *Teologia w przestrzeni społeczno-kulturowej* („Studia Nauk Teologicznych PAN”, Warszawa 2006) oraz artykuł Henryka Seweryniaka *Miejsce teologii na*

uniwersytecie: w odpowiedzi na zarzuty, „Studia Nauk Teologicznych PAN”, Warszawa 2008, t. 3, które stanowią dla Autorki indykatory do ustalenia tła badawczego dysertacji.

Warto zauważyć, że rozprawa doktorska jest owocem pracy zawodowej i pasji naukowej Autorki, co jest znakomitym przykładem łączenia dyskursu badawczego z prakseologią i etosem zawodowym: „Impulsem do podjęcia tematu rozprawy doktorskiej zawartego w tytule: „Tożsamość i misja Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu” jest fakt, że z Wydziałem Teologicznym autorka pracy jest związana od 21 lat poprzez pracę zawodową, którą rozpoczęła bezpośrednio po studiach w 2002 roku. Autorka dysertacji stawia sobie za cel zaprezentowanie tożsamości i misji Wydziału Teologicznego UMK w Toruniu w dobie przywołanej wcześniej polemiki (obecność teologii w nauce)” (s. 13).

2. Strona metodologiczna dysertacji

Autorka połączyła metodologicznie trzy pryzmaty uprawiania nauki. Najpierw implementuje historia nauki, która jest dziedziną wiedzy opisującą tworzenie się i rozwój wyspecjalizowanych nauk szczegółowych badających przebieg procesów przyrodniczych, humanistycznych i społecznych. Jest to stosunkowo młoda dyscyplina uniwersytecka, wymagająca w uprawianiu na skutek konieczności łączenia dwóch rodzajów kompetencji – orientacji w danej dziedzinie naukowej i umiejętności historyka. Następnie aplikuje filozofię nauki, która wywodzi się od Kanta, podkreślającego, że metodologia to nauka o naukach, która stawia dwa główne pytania wobec nauki: *quid facti* - jakie są fakty? i *quid iuris* - jakim prawem? Ostatnim pryzmatem jest w sumie nowa w rozwoju teologia nauki, która kieruje badacza na płaszczyznę aksjologiczną, prowokując m.in. do stawiania pytań o aksjologiczny wymiar nauki i pracy naukowej, nauki rozumianej jako „wartość”.

Wstęp do dysertacji (s. 10-16) pozwala na dostrzeżenie bardzo dobrego metodologicznego warsztatu Doktorantki, który jest podstawą do rzetelnego dyskursu naukowego.

Bardzo bogata literatura źródłowa, przedmiotu badań i pomocnicza została słusznie podzielona na cztery części (s. 260-281): 1. źródła, zebrane komplementarnie i podzielone poprawnie w precedencji na tryptyk aktów prawnych Stolicy Apostolskiej, umów międzynarodowych i krajowych, aktów prawnych UMK oraz dokumenty zgromadzone w archiwum WT UMK; 2. nauczanie Kościoła, konieczne do analizy genezy WT UMK; 3. opracowania dotyczące przedmiotu badań ze szczególnym uwzględnieniem publikacji J. Bagrowicza; 4. literatura pomocnicza. Autorka dołączyła też w formie aneksów najważniejsze dokumenty i teksty źródłowe, które pozwalają na łatwą komparację i weryfikację słuszności tez. Po analizie tekstu i przypisów rozprawy należy stwierdzić, że stopień implementacji wskazanej bibliografii jest bardzo wysoki, nieograniczony tylko do cytowania, ale wyróżniający się przede wszystkim samodzielną analizą i konsekwentnie wyciąganymi wnioskami.

Problem badawczy dysertacji i jej cel został zogniskowany w kilku kluczowych pytaniach: Co składa się na tożsamość Wydziału Teologicznego UMK? Pytanie o tożsamość to jednocześnie podniesienie drugiej kwestii: jakie są kierunki rozwoju Wydziału? Co stanowi jego istotę? Jakie wartości leżą u podstaw jego działania? Po co Wydział Teologiczny istnieje w Uniwersytecie? Co uzasadnia jego funkcjonowanie? Na czym polega jego misja, strategia i filozofia działania, kultura organizacyjna, styl zarządzania, reputacja oraz zachowanie pracowników, sposób prezentacji Wydziału oraz komunikowania się z otoczeniem? To właśnie one pozwalają na przeprowadzenie kompleksowej i pogłębionej eksplanacji responsywnej

uwzględniającej wszystkie niuanse historii, filozofii i teologii nauki, paradygmatycznie oparte o *genius loci* WT.

W celu realizacji tematu Autorka pracy posłużyła się metodą krytycznej analizy powyższych źródeł oraz opracowań. Wykorzystała w pewnej mierze również metodę komparatystyczną, konfrontując i porównując nauczanie Kościoła z kształceniem oraz podejmowaną działalnością badawczą i misyjną toruńskiego Wydziału. Należy dodać, że Autorka z sukcesem dokonała aplikacji metody syntezy, aby ramy chronologiczne rozprawy doktorskiej, mimo, że nie zostały wyraźnie określone w tytule i planie pracy, stanowią graniczne wydarzenia. Otwierają ją rok powstania Wydziału, czyli 2001, a zamyka kończący się Rok Mikołaja Kopernika – 2023.

Spis treści oraz wykaz aneksów są poprawne, pozwalając na łatwą orientację w treści.

Przy publikacji rozprawy doktorskiej drukiem, którą bardzo polecam ze względu na przedmiotową nowatorskość badawczą, należałoby dołączyć indeks osób i haseł przedmiotowych.

W sumie należy ocenić, że M. J. wdrożyła wszelkie metodologiczne przesłanki, by rozprawa doktorska odpowiadała stawianym jej wymaganiom. Należy też podkreślić jego staranność o wszystkie detale, a wstęp do rozprawy oraz jej zakończenie trzeba uznać za szczególnie udane i komplementarne.

3. Formalna wartość pracy

Wartość formalna rozprawy koreluje z jej poprawnością metodologiczną. Autorkę charakteryzuje akrybia rozumiana jako sumienność w napisaniu rozprawy, uwzględniająca wszelkie kanony formalne wymagane przy pisaniu monografii naukowych. Wśród niewielu błędów formalnych można wyliczyć użycie popularnonaukowego stwierdzenia „Ustawa 2.0”, które nie istnieje w obiegu prawnym: „W obliczu nowych przepisów Ustawy 2.0, systemu grantów, wyliczeń i algorytmów – od których uzależnione jest przyznawanie państwowych dotacji – może rodzić się pytanie, czy w przestrzeni specyfiki teologii możliwe jest wymierzenie czegoś, czego wymierzyć się nie da?” (s. 13).

Język rozprawy jest zrozumiały, wolny od błędów językowych.

Doktorantka zadbała starannie o stronę graficzną, zwłaszcza podział strukturalny, co jest ważnym estetycznym walorem rozprawy. Mały błąd występuje w aneksie nr 19, ostatnia dołączona strona kończy się przecinkiem, co wskazuje, że prawdopodobnie nie został dołączony cały dokument (zob. s. 331).

Oceniając technikę pisania pracy pod względem sformułowania przypisów i zamieszczonego spisu treści, należy stwierdzić jej dobrą znajomość i prawidłowość.

4. Ewaluacja merytoryczna rozprawy

Metodologia i strona formalna pracy wpisują się w wysoką ocenę rozprawy od strony merytorycznej, wyróżniającą się koherentnością i konsekwentnością myślową, wyrażoną w pięciu rozdziałach. Problematyka badawcza została skonstruowana według pastoralnego schematu metodologicznego dotyczącego trzech głównych filarów: widzieć, oceniać i działać. Stąd praca badawcza od strony merytorycznej skupia się na poszukiwaniu źródeł Wydziału Teologicznego, jego aktualnej tożsamości i kondycji, jak również dalszych dróg rozwoju.

Pierwszy z nich (s. 17-71), zatytułowany *Powstanie Wydziału Teologicznego UMK w Toruniu* pozwala Autorce przyporządkować merytoryczny *chronos* historycznym cezurom: 2001-2023. Właśnie czasoprzestrzeń jest słowem kluczowym tej części rozprawy doktorskiej, wymagającej od Autorki zmysłu badacza historio-instytucjonalnym, który ujawnia się na

kartach tego rozdziału. Na tle bardziej odległej historii sięgającej słynnej tradycji szkolnictwa wyższego w Wilnie i Lwowie oraz rozwoju w tych miastach akademickiej teologii, Autorka zauważa chronologicznie, że w obszarze nauk humanistycznych, do którego, według wcześniejszego podziału dyscyplin naukowych należała dziedzina nauk teologicznych, powstał na Wydziale Humanistycznym UMK Zakład Edukacji Chrześcijańskiej, w którym uprawiano pedagogikę uznającą normatywność religii chrześcijańskiej. Kolejnym kamieniem milowym w etiologii WT UMK był powołany Toruński Instytut Teologiczny, który, według Autorki, odegrał ważną subsydiarną rolę w tworzeniu akademickiej teologii. Opis powstania WT na UMK, połączony z analizą strategii UMK i roli WT w wypełnieniu misji uniwersyteckiej stanowi najcenniejszą część tego rozdziału.

Drugi rozdział (s. 72-127), który wraz z trzecim i czwartym potwierdza zdolności Autorki do prowadzenia dyskursu w filozofii nauki, skupia się na fenomenologicznym opisie struktury organizacyjnej Wydziału, w tym roli instytucji Wielkiego Kanclerza, organizacjach studenckich i charakterze działań podejmowanych przez pracowników administracyjnych Wydziału. Bardzo interesującym wątkiem, zawierającym oryginalne myśli Autorki, jest dyskurs naukowy dotyczący transformacji i progresji znaczenia dziekanatu WT wraz z rozwojem osobistym jego pracowników.

Trzeci rozdział (s. 128-157) eksponuje rodzaje studiów i innych form kształcenia ma WT. Zawarta w nim analiza dotyczy procesów kształcenia dydaktycznego na teologicznych stacjonarnych studiach magisterskich, zaocznych dwuletnich uzupełniających magisterskich z teologii, stacjonarnych I i II stopnia na kierunku „nauki o rodzinie”, stacjonarnych i zaocznych studiach pierwszego stopnia „organizacja opieki nad osobą starszą”. Ponadto dokonano tu eksplanacji różnego rodzaju studia podyplomowe, inne formy kształcenia, a także kształcenie doktorantów.

W rozdziale czwartym (s. 158-233) została dokonana charakterystyka działalności dydaktyczno-badawczej Wydziału. W tej deskrypcji szczególne miejsce przynależy do Wewnętrznego Systemu Zapewniania Jakości Kształcenia i działalności naukowo-badawczej pracowników Wydziału, na którą składają się: prowadzone badania naukowe, realizowane zadania badawcze, organizowanie przedsięwzięć naukowych, w tym, wykłady otwarte, seminaria, sympozja naukowe, udział w konferencjach naukowych, szeroko rozumiana wymiana międzynarodowa, realizacja grantów wewnętrznych i zewnętrznych. Ta część pracy badawczej dotyczyła również problemu rozwoju (kształcenia) młodej kadry naukowej, przeprowadzanych w jednostce przewodów i postępowań doktorskich, habilitacyjnych, profesorskich.

Zwieńczeniem rozprawy jest rozdział piąty (s. 234-251), który pozwala Autorce na wyrażenie problemowe aksjotwórczej relewancji WT w działalności UMK. Oscyluje on bowiem wokół eksplikacji formacji ewangelizacyjno-duchowej i roli kulturotwórczej Wydziału. Analizie problemowej zostały poddane cztery fenomeny, w których realizuje się formacja duchowa człowieka: działalność dwóch funkcjonujących na Wydziale Teologicznym UMK duszpasterstw - Akademickiego i Środowisk Twórczych oraz funkcjonowania zespołu kameralnego „Portamus Gaudium”, a także pielgrzymowania do Santiago de Composteli.

Zakończenie rozprawy (s. 252-259) charakteryzuje się esencjalnym podsumowaniem wyników dociekań naukowych oraz wskazaniem kolejnych pól badawczych, których podjęcie stanowiłoby cenny wkład do rozwoju historii, filozofii czy teologii nauki.

Reasumując ocenę merytoryczną, chciałbym podkreślić jej bardzo pozytywny walor, zasługujący na wyróżnienie.

Na potrzeby dyskusji w ramach publicznej obrony dysertacji doktorskiej chciałbym Doktorantce postawić następujące pytania:

1. W jaki sposób WT UMK wpisuje się w misję i strategię rozwoju całego uniwersytetu?
2. Wynik parametrów K1, K2 i K3 dla dyscypliny nauki teologiczne na WT UMK w ostatniej ewaluacji jednostek naukowych.

4. Konkluzja końcowa

Konkludując recenzję rozprawy doktorskiej pani mgr Marii Janowskiej mogę stwierdzić, iż stanowi ona interesujące i pogłębione studium w materii badań z historii nauki, filozofii nauki ze szczególnym akcentem na wykazanie synergii naukowo-kształceniowej oraz z teologii nauki, eksponując aksjotwórczy walor akademickiej teologii. Autorce udało się stworzyć pierwsze tak obszerne monograficzne opracowanie, dotyczące rozwoju teologii w kopernikańskim mieście w 550-tą rocznicę urodzin wielkiego astronoma, o charakterze interdyscyplinarnym, posługując się metodami z dziedziny nauk humanistycznych, społecznych i teologicznych. Zmysł historyczno-filozoficzno-teologiczny pozwoliły jej na opracowanie bogatego materiału źródłowego i literatury przedmiotu badań w triadzie słów kluczowych: czasoprzestrzeń-metodologia-aksjologia.

Dokonując oceny dysertacji pragnę jednoznacznie wyrazić opinię, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie zagadnienia badawczego w pryzmacie merytorycznej analizy, przyjętej metodologii i formalnych didaskaliów. Biorąc pod uwagę wszystkie przyjęte kryteria oceny stwierdzam, iż recenzowana przeze mnie rozprawa doktorska pani Marii Janowskiej wyczerpuje w pełni wymagania art. 5 ust. 3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 poz. 742 z późn. zm.).

Wnioskuje zatem o dopuszczenie pani Janowskiej do kolejnych etapów postępowania o nadanie stopnia naukowego doktora nauk teologicznych i postuluję wyróżnienie jej dysertacji doktorskiej

Szczecin, 31.01.2024 r.

